

USTAWA O SYGNALISTACH (zakres, przedmiot i środki ochronne)

1. Cel ustawy

Nie został on określony w ustawie wprost, jednakże poprzez analizę art. 1 ustawy możemy z całą stanowczością stwierdzić, że celem ustawy było:

- 1) wyznaczenie prawnych warunków objęcia ochroną sygnalistów zgłaszających lub ujawniających publiczne informacje o naruszeniach prawa;
- 2) określenie katalogu tzw. „środków ochronnych” przysługujących sygnalistom;
- 3) wyznaczenie zasad zgłaszania i ujawniania informacji o naruszeniach prawa organowi publicznemu;
- 4) przyznanie dodatkowych kompetencji Rzecznikowi Praw Obywatelskich oraz organom publicznym związanych ze zgłaszaniem informacji o naruszeniach prawa.

Sygnalista to osoba fizyczna, która zgłasza informację (którą może być także „uzasadnione podejrzenie”) o naruszeniu prawa lub o próbie ukrycia takiego naruszenia, do którego doszło lub prawdopodobnie dojdzie w podmiocie prawnym, w którym sygnalista pracuje, pracował lub był związany zawodowo w inny sposób (np. uczestniczył w procesie rekrutacji czy świadczył usługi).

Naruszeniem prawa jest definiowane w ustawie jako działanie lub zaniechanie niezgodne z prawem lub mające na celu obejście prawa, dotyczące:

- 1) korupcji;
- 2) zamówień publicznych;
- 3) usług, produktów i rynków finansowych;
- 4) przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu;
- 5) bezpieczeństwa produktów i ich zgodności z wymogami;
- 6) bezpieczeństwa transportu;
- 7) ochrony środowiska;
- 8) ochrony radiologicznej i bezpieczeństwa jądrowego;
- 9) bezpieczeństwa żywności i pasz;
- 10) zdrowia i dobrostanu zwierząt;
- 11) zdrowia publicznego;
- 12) ochrony konsumentów;
- 13) ochrony prywatności i danych osobowych;
- 14) bezpieczeństwa sieci i systemów teleinformatycznych;
- 15) interesów finansowych Skarbu Państwa Rzeczypospolitej Polskiej, jednostki samorządu terytorialnego oraz Unii Europejskiej;
- 16) rynku wewnętrznego Unii Europejskiej, w tym publicznoprawnych zasad konkurencji i pomocy państwa oraz opodatkowania osób prawnych;
- 17) konstytucyjnych wolności i praw człowieka i obywatela.

Zgodnie z art. 3 ustawy, sygnalistą może być:

- 1) pracownik;
- 2) pracownik tymczasowy;
- 3) osoba świadcząca pracę na innej podstawie niż stosunek pracy, w tym na podstawie umowy cywilnoprawnej;
- 4) przedsiębiorca;
- 5) prokurent;
- 6) akcjonariusz lub wspólnik;
- 7) członek organu osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej;
- 8) osoba świadcząca pracę pod nadzorem i kierownictwem wykonawcy, podwykonawcy lub dostawcy;
- 9) stażysta;
- 10) wolontariusz;
- 11) praktykant;
- 12) funkcjonariusz służb specjalnych;
- 13) żołnierz.

Jak powyżej wskazano dotyczy to także byłych lub przyszłych pracowników, a także osób zatrudnionych w innym charakterze niż tylko na podstawie stosunku pracy.

2. Ograniczenia stosowania ustawy

Ważnym przepisem jest art. 5 ustawy, który porusza kwestię kolizji zasad prawnych. W art. 5 wyrażono zasadę **nadrzędności bezpieczeństwa publicznego i poufności danych nad zasadą wolności słowa i wyrażania własnych poglądów**.

Największe wątpliwości budzi kwestia wyłączenia przepisów ustawy co do informacji objętych przepisami o ochronie informacji niejawnych oraz innych informacji, które nie podlegają ujawnieniu z mocy przepisów prawa powszechnie obowiązującego ze względów bezpieczeństwa publicznego – **ta ostatnia (negatywna) przesłanka jest niedookreślona i może stwarzać lukę w systemie prawnym**.

Zgodnie z brzmieniem artykułu 5, ustawy nie stosuje się do informacji objętych:

- 1) przepisami o ochronie informacji niejawnych oraz innych informacji, które nie podlegają ujawnieniu z mocy przepisów prawa powszechnie obowiązującego ze względów bezpieczeństwa publicznego;
- 2) tajemnicą zawodową zawodów medycznych oraz prawniczych;
- 3) tajemnicą narady sędziowskiej;
- 4) postępowaniem karnym – w zakresie tajemnicy postępowania przygotowawczego oraz tajemnicy rozprawy sądowej prowadzonej z wyłączeniem jawności.

Stowarzyszenie Obywatelskie Dolnośląskich Aktywistów

Email: kontakt@soda.org.pl

Strona: <https://soda.org.pl/>

Telefon: +48 571 997 036

Adres: ul. Leszczyńskiego 4/29, 50-078 Wrocław

Ponadto ustawy nie stosuje się do:

- naruszeń prawa w zakresie wszelkich naruszeń dotyczących zamówień publicznych w dziedzinie obronności i bezpieczeństwa państwa;
  - naruszeń prawa bezpośrednio związanych z realizacją ustawowych zadań służb specjalnych, (wówczas organem publicznym właściwym do przyjęcia zgłoszenia naruszenia prawa jest Prezes Rady Ministrów albo Minister – Koordynator Służb Specjalnych).
3. Środki ochronne przysługujące sygnaliście

Sygnalista podlega ochronie określonej w przepisach rozdziału 2 od chwili dokonania zgłoszenia lub ujawnienia publicznego – pod warunkiem, że miał uzasadnione podstawy sądzić, że informacja będąca przedmiotem zgłoszenia lub ujawnienia publicznego jest prawdziwa w momencie dokonywania zgłoszenia lub ujawnienia publicznego oraz że stanowi informację o naruszeniu prawa.

Sygnalista może dokonać zgłoszenia **anonimowo**.

Ochrona prawna przysługuje także sygnaliście, którego tożsamość została ujawniona i doświadczył on działań odwetowych.

Co do zasady **dane osobowe sygnalisty**, pozwalające na ustalenie jego tożsamości, **nie podlegają ujawnieniu** nieupoważnionym osobom, chyba że za wyraźną zgodą sygnalisty. Tej zasady nie stosuje się jednak w przypadku, gdy ujawnienie jest obowiązkiem wynikającym z przepisów prawa w związku z postępowaniami wyjaśniającymi prowadzonymi przez organy publiczne postępowaniami przygotowawczymi lub sądowymi prowadzonymi przez sądy (również w celu zagwarantowania prawa do obrony, przysługującego również osobie, której dotyczy zgłoszenie sygnalisty).

Tak więc jeżeli wobec osoby, która dopuściła się nieprawidłowości, wskutek ujawnionych przez sygnalistę informacji toczy się postępowanie przygotowawcze lub sądowe, dane sygnalisty będą mogły zostać ujawnione (w ramach prawa do obrony, przysługującego osobie, której dotyczyło zgłoszenie sygnalisty). Sygnaliści muszą więc liczyć się z tym, że ich zgłoszenie o naruszeniu co może skutkować ujawnieniem ich danych osobowych w toku takich postępowań – szczególnie, gdy ich zgłoszenie powoduje uruchomienie procedur sądowych i zabezpieczających w stosunku do osoby, która dopuściła się naruszeń.

Ustawa chroni sygnalistów poprzez precyzyjne określenie katalogu **działań odwetowych**, które nie mogą być stosowane wobec sygnalisty, do których należą:

- 1) odmowa nawiązania stosunku pracy;
- 2) wypowiedzenie lub rozwiązanie bez wypowiedzenia stosunku pracy;
- 3) niezawarcie umowy o pracę na czas określony lub umowy o pracę na czas nieokreślony po rozwiązaniu umowy o pracę na okres próbny; niezawarcia kolejnej umowy o pracę na czas określony lub niezawarcia umowy o pracę na czas nieokreślony po rozwiązaniu umowy o pracę na czas określony – w przypadku gdy sygnalista miał uzasadnione oczekiwanie, że zostanie z nim zawarta taka umowa;

Stowarzyszenie Obywatelskie Dolnośląskich Aktywistów

Email: kontakt@soda.org.pl

Strona: <https://soda.org.pl/>

Telefon: +48 571 997 036

Adres: ul. Leszczyńskiego 4/29, 50-078 Wrocław

- 4) obniżenie wysokości wynagrodzenia za pracę;
- 5) wstrzymanie awansu albo pominięcie przy awansowaniu;
- 6) pominięcie przy przyznawaniu innych niż wynagrodzenie świadczeń związanych z pracą lub obniżeniu wysokości tych świadczeń;
- 7) przeniesienie na niższe stanowisko pracy;
- 8) zawieszenie w wykonywaniu obowiązków pracowniczych lub służbowych;
- 9) przekazanie innemu pracownikowi dotychczasowych obowiązków sygnalisty;
- 10) niekorzystna zmiana miejsca wykonywania pracy lub rozkładu czasu pracy;
- 11) negatywna ocena wyników pracy lub negatywnej opinii o pracy;
- 12) nałożenie lub zastosowanie środka dyscyplinarnego, w tym kary finansowej, lub środka o podobnym charakterze;
- 13) przymus, zastraszanie lub wykluczenie;
- 14) mobbing;
- 15) dyskryminacja;
- 16) niekorzystne lub niesprawiedliwe traktowanie;
- 17) wstrzymanie udziału lub pominięcie przy typowaniu do udziału w szkoleniach podnoszących kwalifikacje zawodowe;
- 18) nieuzasadnione skierowanie na badania lekarskie, w tym badania psychiatryczne, chyba że przepisy odrębne przewidują możliwość skierowania pracownika na takie badania;
- 19) działanie zmierzającym do utrudnienia znalezienia w przyszłości pracy w danym sektorze lub w danej branży na podstawie nieformalnego lub formalnego porozumienia sektorowego lub branżowego;
- 20) spowodowanie straty finansowej, w tym gospodarczej, lub utraty dochodu;
- 21) wyrządzenie innej szkody niematerialnej, w tym naruszeniu dóbr osobistych, w szczególności dobrego imienia sygnalisty;
- 22) próba lub groźbę zastosowania środków opisanych powyżej (pkt 1-21).

Dla zwiększenia ochrony przysługującej sygnalistom to na pracodawcy spoczywa ciężar udowodnienia, że podjęte działanie, o którym mowa powyżej, nie jest działaniem odwetowym.

Sygnalista, wobec którego dopuszczono się działań odwetowych, ma **prawo o odszkodowania w wysokości nie niższej niż przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w poprzednim roku, lub prawo do zadośćuczynienia.**

Dokonanie zgłoszenia lub ujawnienia publicznego nie może stanowić podstawy odpowiedzialności (w tym odpowiedzialności dyscyplinarnej) lub odpowiedzialności za szkodę z tytułu naruszenia m.in. dóbr osobistych, praw autorskich, ochrony danych osobowych oraz obowiązku zachowania tajemnicy, w tym tajemnicy przedsiębiorstwa. W przypadku wszczęcia postępowania prawnego dotyczącego takiej odpowiedzialności sygnalista może wystąpić o umorzenie postępowania – pod warunkiem że miał uzasadnione podstawy sądzić, iż zgłoszenie lub ujawnienie publiczne jest niezbędne do ujawnienia naruszenia prawa zgodnie z ustawą.

Stowarzyszenie Obywatelskie Dolnośląskich Aktywistów

Email: kontakt@soda.org.pl

Strona: <https://soda.org.pl/>

Telefon: +48 571 997 036

Adres: ul. Leszczyńskiego 4/29, 50-078 Wrocław

Ponadto jeśli jakaś osoba poniosła szkodę z powodu świadomego zgłoszenia lub ujawnienia publicznego nieprawdziwych informacji przez sygnalistę, ma ona prawo do odszkodowania lub zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych od sygnalisty. **Świadome zgłoszenie informacji nieprawdziwych nie podlega zatem żadnej ochronie prawnej.**

Należy też mieć na uwadze przepis, zgodnie z którym uzyskanie informacji będących przedmiotem zgłoszenia lub ujawnienia publicznego lub dostęp do takich informacji nie mogą stanowić podstawy odpowiedzialności, ale tylko pod warunkiem, że takie uzyskanie lub taki dostęp nie stanowią czynu zabronionego. **Jeżeli zatem sygnalista pozyskał informację o naruszeniu prawa w sposób nielegalny, wówczas może on odpowiadać za ten czyn bez żadnych ograniczeń** (np. ujawnienie dokumentów uprzednio skradzionych przez sygnalistę może skutkować odpowiedzialnością karną sygnalisty za kradzież dokumentów).

Stowarzyszenie Obywatelskie Dolnośląskich Aktywistów

Email: kontakt@soda.org.pl

Strona: <https://soda.org.pl/>

Telefon: +48 571 997 036

Adres: ul. Leszczyńskiego 4/29, 50-078 Wrocław